

РОЗВИТОК КОГНІТИВНО-МОТИВАЦІЙНИХ ОСНОВ ІНТИМНОЇ СФЕРИ ЛЮДИНИ

Резюме. У статті описано та проаналізовано розуміння проблеми сексуальності як однієї з основ інтимної сфери людини, розвиток сексологічних знань, основні лінії теоретичного аналізу проблеми сексуальності у психологічній науці, ставлення до сексуальності у сучасному суспільстві. Здійснений теоретичний аналіз психологічних особливостей формування установок по відношенню до інтимної сфери життя.

Ключові слова: сексуальність, установки, інтимна сфера, гендерні відмінності, суспільство.

Постановка проблеми. За недовгий час існування наукового інтересу до проблеми сексуальності її розглядали в рамках сексології (Х. Елліс, Л. Крафт-Еббінг, І. Блох, А. Кінзі); у психоаналітичному ракурсі (З. Фройд, К. Г. Юнг, К. Хорні); у рамках соціальної антропології (С. Дж. Тамбайа, М. Мід); у соціологічному напрямку (М. Фуко, Е. Гідденс, Г. Рубін). У психологічних наукових концепціях сексуальності надається величезне значення. Як би не розрізнялися численні теоретичні позиції авторів, роль сексуального фактора незаперечно підкреслюється у розвитку людської особистості.

Вчені дійшли висновку, що проблема сексуальності – це значно ширше поняття, ніж здається на перший погляд. Сексуальність не обмежується тільки біологічною складовою, вона вміщає в себе всі соціально-психологічні установки і душевні переживання, почуття, думки і вчинки людини, які сприяють задоволенню її статевого потягу, тобто є характеристикою усього, пов'язаного із статевим життям (О. Люлько, Р. Корсіні, А. Ауербах).

Метою статті виступив теоретичний аналіз когнітивно-мотиваційних основ інтимної сфери людини.

Результати теоретичного дослідження. На дослідженні інтимної сфери життя людини тривалий час негативно позначалися забобони, заборони, хибні уявлення про норму і аномалії. Розуміння сексуальності як чогось непристойного гальмувало вивчення цієї сфери, породжувало численні помилкові тлумачення та висновки. У жодній науковій галузі не виникало стільки псевдонаукових тверджень і тлумачень, як у дослідженнях людської сексуальності.

Розвиток будь-якої науки супроводжується недовірою до нового та у вивченні сексуального життя людини ця недовіра була особливо сильною. Дані сексології спростовували більшість укорінених у свідомості уявлень, а тому провокували критику та протест.

Засновником сучасної сексології вважають Ріхарда фон Крафта-Ебінга (1840-1902). Його праця "Сексуальні психопатії", в якій запропоновано класифікацію статевих розладів, стала основою розвитку сучасної сексології. За твердженням ученого певні перверсії (порушення спрямованості і способів задоволення статевого потягу) та схильності, які можуть проявлятися у сексуальному житті, "дрімають" у кожній людині. Значну увагу він приділяв аномальним аспектам сексуальності: садомазохізму, гомосексуалізму, фетишизму, зоофілії, статевим збоченням.

Німецький дерматолог і венеролог Іван Блох (1872-1922) у науковій праці "Сексуальне життя нашого часу та його зв'язок із сучасною культурою" у 1906 р. проголосив створення нової науки про стать, зацентрувавши, що вона має синтезувати дані всіх наук про людину – загальної біології, антропології, етнології, філософії, медицини, історії, літератури та культури.

Соціальний напрям у сексології розвивав німецький психіатр Магнус Хіршфельд (1868-1935). Під його керівництвом у 1908 р. було засновано перший у світі сексологічний журнал; у 1918 р. в Берліні відкрито перший в світі інститут із проблем сексології; у 1921 р. – організовано перший Міжнародний конгрес сексуальних реформ.

У 1928 р. на з'їзді в Копенгагені було засновано Всесвітню лігу сексуальних реформ, учасники якої виступили за політичну, економічну та соціальну рівність чоловіків і жінок; звільнення шлюбу та розлучення від влади церкви; розвиток сексуальної освіти; зміну норм, законів, спрямованих проти контрацепції та абортів; охорону прав незаміжніх матерів і незаконнонароджених дітей тощо [2].

Найвпливовішою теорією ХХст. став психоаналіз австрійського психолога, психіатра, невропатолога Зігмунда Фрейда (1856-1939). Він першим звернув увагу на роль, яку відіграє сексуальна поведінка в житті кожної людини, розвитку її особистості, стосунках з іншими людьми. За Фрейдом, статевий потяг (ерос) та енергія (лібідо) є джерелами усієї психічної енергії індивіда, а сексуальність – основою і стрижнем людського життя. Мета сексуальності – задоволення, а репродукції вона слугує опосередковано. Кохання – це статеве кохання, метою якого є сексуальна близькість, а сексуальні переживання пов'язані не лише з геніталіями. Фройд стверджував, що у людини існує не одна ерогенна зона (геніталії), а декілька, значення яких з віком змінюється [6].

Сексуальність традиційно тлумачать як статево чуттєвість, пов'язану із задоволенням статевого потягу, тобто вона є характеристикою усього, пов'язаного із статевим життям.

Такої думки дотримується і автор "Довідника з сексології, сексології та андрології" український лікар-уролог Олексій Люлько, за словами якого, сексуальність – це "характеристика сексуального потягу, сексуальних реакцій, сексуальної активності тощо". У сексуальності конкретної людини вбачається "бажання та вміння жити статевим життям відповідно до умов суспільства" [3].

Як зазначають американські дослідники Вільям-Хавелл Мастерс (1919-2001) та Вірджинія Джонсон (нар.1925), однозначно та чітко відповісти на питання, що таке сексуальність, неможливо. Якщо слово "секс" зазвичай використовують у повсякденному житті на позначення статевого акту, то термін "сексуальність" є значно ширшим, адже він стосується усього, що пов'язане із сексом. Тобто сексуальність є комплексною характеристикою людини, а не лише її здатністю до еротичної реакції. Однак учені не пояснюють у чому полягає ця комплексна характеристика. Їх співвітчизник Г.-Ф. Келлі також стверджує, що сексуальність є дуже широким поняттям, пов'язаним із усіма аспектами людського буття. І щоб достеменно зрозуміти, що таке людська сексуальність, необхідно розглядати її в різноманітті її проявів.

На широкому розумінні терміна "сексуальність" наполягають і автори "Психологічної енциклопедії" гавайський психолог Раймонд Корсіні та канадський психолог Алан Ауербах, за твердженням яких, сексуальність людини – це "широка сфера функціонування, починаючи від основних фізіологічних відмінностей між чоловіками та жінками і закінчуючи якостями, що характеризують маскуліність та фемінність, латентну чи маніфестну сексуальну поведінку" [5].

Всеосяжність людської сексуальності зумовила міждисциплінарний підхід до її вивчення. Традиційно сексуальність розглядають із використанням таких наукових підходів:

а) медико-біологічний. Його представники вивчають анатомію та фізіологію статевої системи людини, фізіологію статевого акту, нейрогуморальну регуляцію статевої функції, статові розлади та методи їх лікування тощо;

б) соціокультурний. Його представники досліджують вплив культурних традицій на сексуальну поведінку в різних країнах та в різні часи, норми сексуальної поведінки представників різних етнічних спільнот, поколінь, формування статоворольових стереотипів тощо;

в) психологічний. На основі досліджень, відповідно до цього підходу, формується і розвивається психологія сексуальності, предмет якої ще не чітко окреслений. Більшість дослідників спочатку ставить різноманітні запитання, пов'язані із сексуальністю людини ("Що ми знаємо про еротичне бажання?", "Які психологічні проблеми виникають у людини, яка реалізує свою сексуальність?", "Як впливає сексуальність людини на її почуття, думки, вчинки?" тощо), а потім констатують, що відповіді на ці та багато інших питань покликана дати психологія сексуальності.

На психологічному аспекті сексуальності акцентує "Радянський енциклопедичний словник", за яким сексуальність – це "сукупність психічних реакцій, переживань та вчинків, пов'язаних з проявом та задоволенням статевого потягу". У "Психологічному словнику" за редакцією В. Зінченка, Б. Мещерякова психологічний напрям у вивченні сексуальності "охоплює безліч проблем, пов'язаних з індивідуальними та груповими (напр. статовими та віковими) особливостями сексуальної поведінки, - сексуальну орієнтацію, тип сексуального об'єкта, способи спілкування з сексуальним партнером та сексуального задоволення, символізацію сексуальної поведінки". За Г.-Ф. Келлі, психологія сексуальності досліджує сексуальну орієнтацію, поведінку, емоції та міжособистісні зв'язки.

Таким чином, проаналізувавши погляди різних авторів, ми виявили, що сексуальність є особливою – інтимною сферою людської життєдіяльності, у якій природньо-інстинктивні бажання знаходять певний соціальний вираз у формах, що задані суспільними нормативами та очікуваннями. Інакше кажучи, соціокультурним нарисом сексуальності є сексуальна культура. Поняття сексуальної культури характеризує сукупність знань, вірувань, соціальних норм, цінностей, заборон та наказів, які мають відношення до різних статей та їх взаємовідносин й обумовлені відповідним соціокультурним контекстом.

У другій половині ХХ століття відбулися глибокі зміни в культурі, що виразилися в краху традиційних антисексуальних установок. У суспільстві (насамперед це помітно у молодого покоління) перестають бачити в сексуальності щось ганебне. Еротика знаходить все більше і різноманітне поширення в культурі, мистецтві, рекламі. Змінилися обмеження на наготу, словесне вираження еротичних переживань, багато раніше заборонених слів набули право на вживання в щоденній мові.

Руйнування традиційної системи поглядів на чоловіків і жінок, різке ослаблення поляризації стандартів поведінки статей в кінцевому підсумку призводять до зрушень у сексуальній поведінці сучасних людей. Патріархальний поділ праці втратив свою жорсткість і обов'язковість, більшість соціальних ролей взагалі не мають поділу за статевою ознакою. Спільна навчальна і трудова діяльність значною мірою призвела до нівелювання відмінностей у психології та поведінці чоловіків і жінок. Раніше дівчата починали статеve життя значно пізніше своїх однолітків-чоловіків, зараз ці відмінності зведені до мінімуму [4].

Все більш терпимим стає відношення до "нетрадиційної" поведінки: дошлюбних зв'язків і позашлюбних вагітностей, до пізнього вступу в шлюб і холостяків, а також до індивідуальних особливостей сексуальності людини. Змінилися і поняття жіночності та мужності: якщо 100-200 років тому жінка повинна була бути м'якою, ніжною, турботливою, обмеженою сім'єю та дітьми, залежною від чоловіка, то в наш час рівноправності обох статей вона здобуває чоловічі риси поведінки і характеру – енергійність, підприємливість, орієнтованість на суспільну діяльність тощо [7].

Молодь сильно відрізняється в своїй поведінці від попередніх поколінь, що часто викликає нерозуміння і неприйняття у старших, їх скарги на розбещеність, занепад моральності і розпусу в сучасному суспільстві. Виною цьому виявилися процеси акселерації і настання статевого дозрівання задовго до досягнення молодими людьми соціальної зрілості, а також низький рівень освіченості в питаннях інтимності. Молодь вважає, що людська сексуальність – це щось повсякденне і саме собою зрозуміле, але, з іншої сторони, природа сексуальної активності, її механізми і прояви часто залишаються незрозумілими і, відповідно, управляти цим буває доволі складно [1].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, вчені визначають розуміння сексуальності в широкому сенсі як сукупність всіх соціальних і психологічних установок, душевних переживань, почуттів, думок і вчинків людини, які сприяють задоволенню її статевого потягу. Сексуальність супроводжує людину протягом всього життя, вона впливає на поведінку людини, від неї залежить її психічний і емоційний стан.

Сучасні уявлення про сексуальність багато в чому визначаються тим моральним, соціальним і психологічним значенням, яке надавали йому попередні покоління.

З самого народження людині за допомогою суспільства прививається образ і модель поведінки відповідно до її гендерної приналежності. В останні десятиліття відмінності між сексуальними установками чоловіків і жінок змінюються, жіноча емансипація розширює права і свободи жінок і в сексуальній сфері життя.

Аналіз реалій сьогодення дає можливість стверджувати, що молодь наразі доволі ліберально ставиться до сексуальності. Жінки стали більш сміливими, впевнені, що теж можуть проявляти ініціативу в стосунках, стали більш відкрито говорити про свої сексуальні переживання й потреби, здобули право виступати ініціаторами сексуальних відносин. Молоді люди не соромляться показувати свою сексуальність, спокійно ставляться до дошлюбного сексу, не відчуваючи при цьому ні страху, ні відчуття провини.

Сучасні молоді люди майже повністю відмовилися від колишніх стандартів і традицій статево-рольової поведінки. Вони живуть в своє задоволення і не переймаються ніякими заборонами.

Але разом з тим, можна зробити висновок, що молоді люди цінують почуття, прагнуть до встановлення тісних, тривалих партнерських відносин, чуттєво і відповідально ставляться до своїх партнерів, прислухаються до їхніх бажань. Головною цінністю людських стосунків незмінно залишається кохання.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробці і удосконаленні діагностичного інструментарію для визначення установок у відношенні до сексуальності .

Список використаних джерел:

1. Акімова Л. Н. Психологія сексуальності / Л. Н. Акімова. – Одеса: СМІЛ, 2008. – 198 с.
2. Діденко С. В. Психологія сексуальності/ С. В. Діденко, О. С. Козлова. – Київ, 2009.
3. Люлько А. В. Справочник по сексології, сексопатології і андрології / А. В. Люлько. – К: Здоров'я, 2004.
4. Нагорна А. М. Репродуктивне здоров'я та статеве виховання молоді / А. М. Нагорна, В. В. Безпалько. – Київ, 2004.
5. Психологическая энциклопедия. 2-е изд. / Под ред. Р. Корсини, А. Ауэрбаха. – СПб.: Питер, 2006. – 1096 с.
6. Фройд З. Очерки по психологии сексуальности. / З. Фройд. – М., 2004.
7. Хубер Д. Теория гендерной стратификации. Антология гендерной теории / Д. Хубер. – Мн. : Профилен, 2010.

***Резюме.** В статье описано и проанализировано понимание проблемы сексуальности как одной из основ интимной сферы человека, развитие сексологических знаний, основные линии теоретического анализа проблемы сексуальности в психологической науке, отношение к сексуальности в современном обществе. Проведен теоретический анализ психологических особенностей формирования установок по отношению к интимной сфере жизни.*

***Ключевые слова:** сексуальность, установки, интимная сфера, гендерные отличия, общество.*

***Summary.** The problem of sexuality it is much broader concept, than it seems at first glance. Sexuality is not limited only to biological component, she contains to herself all socially-psychological installation and sincere experiences, feelings, ideas and person's act which promote satisfaction of her sexual inclination and it is specification of all, connected with sexual life. Sexuality accompanies with the person during all life, it influences behaviour of the person, its mental and emotional condition depends on it.*

***Key words:** sexuality, installations, intimate area, gender differences, a society.*